

VALTAKUNNALLINEN EVANKELIUMIJUHLA RAAHESSA

Teologiensa tapaaminen 2.7.2011 klo 15.30 Hedbergin kotitalon pihassa

Reijo Arkkila

Fredrik Gabriel Hedberg – doctor ecclesiae

Esityksessäni kolme osaa. Ensin muutama sana termistä kirkon opettaja. Sitten kertaan Hedbergin asennoitumista Suomen kirkkoon ja kolmanneksi kysyn, mitä Hedbergillä on sanottava tänään meille ja kirkollemme

1. Doctor ecclesiae

Kirkon historiassa on kautta aikojen ollut merkittäviä teologeja, joille on annettu kunnianimi, doctor ecclesiae. Esitykseni alussa mainitsen heistä muutamia. Luettelo ei ole millään tavalla kattava, vaan se on tietoisesti valikoiva:

Augustinus (k. 430) – armon opettaja

Tuomas Akvinolainen (k. 1274) – Rooman kirkon normaalidogmaatikko

Martti Luther (k. 1546) – rakas uskonisämme

Johannes Gerhard (k. 1637) – ortodoksian ajan suri dogmaatikko

Franz Pieper (k. 1931) – tunnustuksellisen luterilaisuuden ykkösdogmaatikko

Herrman Sasse (k. 1976), maailmanlaaja luterilainen vaikuttaja

Bo Giertz (k. 1998), pohjoismaiden suuri tunnustuksellinen piispa

Robert Preus (k. 1995), vanhaluterilaisuuden tuntija

Tähän ulkomaiseen joukkoon olen liittänyt aikaisemmin kaksi evankelisen liikkeen teologia Lauri Mustajoen (k. 1988) ja Simo Kivirannan (k. 2004).

Nyt täällä Hedbergin syntymäkodin pihamaalla saa joukko kasvaa! Kirkon opettajien joukkoon liittyy Fredrik Gabriel Hedberg (k. 1893), evankelisen liikkeen isä. Tämä on myös esitelmäni otsikko!

2. Hedbergin vaiheita kirkossa

a) Arkkipiispan kovat otteet

Eikö tunnukin erikoiselta, että arkkipiispa lähettää innokkaan nuoren papin vankilaan? Sitähän tuo komennus käytännössä merkitsi. Hedberg sai kyllä liikkua vankilan ulkopuolella, mutta yhtään seuratilaisuutta hän ei saanut pitää muualla kuin vankilassa. Juuri tämä asia oli Hedbergille erityisen kipeä. Mistä siis moinen tuomio? Arkkipiispa Melartin oli ollut Pietarissa vuonna 1837 itse tsaarin puhuttelussa. Tsaari oli varoittanut kaikista rauhottomuuksista suuriruhtinaskunnassa. Tällaiseen pietistien rauhattomuuteen Paimiossa ja sen aiheuttajaan Hedbergiin arkkipiispa nyt puuttui. Rauhan säilymisen varmistumiseen käytettiin kovia otteita. Hedberg lähetettiin vuonna 1840 vankilasaarnaajaksi Ouluun. Muita pietistipappeja sijoitettiin Ahvenanmaan saaristoon.

Ennen lähtöä Hedberg oli käynyt arkkipiispan luona. Se käynti oli perin masentava. Arkkipiispa oli lausunut kiivaita sanoja pietismistä, jota hän vertasi metodismiin. Sen vaikuttimina olivat itsekkyyks, itserakkaus ja halu tehostaa itseään. Pietismi oli yhteiskuntajärjestykselle vahingollinen. Tässä yhteydessä hän viittasi Ranskan vallankumoukseen. Mutta kaikkein eniten Hedberg ihmetteli arkkipiispan arvostelua "itse meidän viljelemästämme raamattuopista". Arkkipiispa piti oppia ihmisen perinpohjaisesta syntiturmeluksesta Augustinuksen keksintönä ja oli sitä mieltä, että vieläpä Raamatun kirjoittajat olivat melko lailla erehtyneet tai kirjoittaneet oman

aikansa katsomusten mukaisesti. Kaikkein pahinta oli kuitenkin, että arkkipiispa selitti opin Kristuksen ansiosta Paavalin yksipuoliseksi mielipiteeksi.”

Niin tällainen arkkipiispa meillä oli Suomessa 1840-luvulla, ja pietistipapit saivat tuntea hänen kovat otteensa. Voimme hiljaa miettiä, millainen on tilanne maassamme armon vuonna 2011. Mutta mitä tekee Hedberg? Kyllä hän muutamassa kirjeessään kauhistelee arkkipiispan teologiaa ja kovia otteita, mutta siihen valitukset jäävät. Hedberg hoitaa virkaansa Oulussa. Hän tyytyy rajoituksiin, joita hänelle on annettu. Hän opiskelee, lukee Lutheria ja Raamattua. Ei hänen kirjeissään ole jatkuvaa valittamista, kirkon tilan kauhistelua tai teologista arvostelua. Hedberg on saanut kutsun paimenvirkaan ja sitä hän hoiti Oulun jälkeen ensin syksyn 1842 Raippaluodossa ja sitten Pöytyällä, jonne hän vuonna 1843 muutti pitäjänapulaiseksi.

b) Ruotsin lukijaliike ja Hedberg

Kirkkokysymykseen Hedberg varsinaisesti otti ensi kerran kantaa 1840-luvun lopulla ja tällöinkin Ruotsin yhteyksissä. Ruotsin lukijaliikkeessä Norrlannissa nousi esiin polttavana kysymys suhteesta Ruotsin valtiokirkkoon.

- Lukijaliike katsoi 1800-luvun alkuvuosina hyväksytyjen uusien kirkollisten kirjojen (katekismus, virsikirja, käsikirja) poikkeavan selvästi luterilaisesta opista. Nyt lukijaliikkeen edustajat kysyivät neuvoa Hedbergiltä.
- Hedbergin antoi huolella valmistellun vastauksen (myös neuvotteli Rosengrenin ja Roslinin kanssa): Ensimmäinen tuli yrittää saada lupa käyttää vanhoja kirjoja. Jos siihen ei suostuta, oli kristityillä oikeus erota kirkosta ja kieltäytyä alistumasta väärään oppiin
- Tässä yhteydessä FGH ilmaisi hyväksyvänsä Preussin vanhaluterilaisten eron unioidusta kirkosta. Evangelisten-lehdessä FGH heitä puolustaessaan julkaisi Lutherin seurakunnan valtaa ja oikeutta koskevan kirjoituksen. Tämä Lutherin kannanotto on sitten julkaistu Suomessa 1920-luvulla.
- Hedberg myös tuki taloudellisesti näitä kirkosta eronneita Saksassa. Toimittamastaan lehdestä saadut voittovarot hän ohjasi tähän kohteeseen. Hedbergistä voisi sanoa, että hän oli Pohjolan C. F. W. Walther. Myös Waltherin syntymässä on tänä vuonna kulunut 200 vuotta.
- Hedberg myöhemmin katui puuttumistansa Ruotsin kysymyksiin. Hänet oli kutsuttu paimenvirkana Suomessa. Mutta hän ei muuttanut periaatteellista kantaansa. Tämä ilmenee vielä hänen kirjeestään Ruotsiin 1880-luvun alussa. Pakkotilanteessa oli kristityillä oikeus eroon. Muuten hän korosti, että oli toimittava kirkon hyväksi. Ruotsin kirkko voi uudistua tunnustuksensa pohjalta. Hedberg näki tästä uudistumisesta merkkejä 1880-luvulla.
- Hedbergin opetuksen mukaan jos siis kirkon tuntomerkkien toteuttaminen estetään, on kristityillä oikeus erota. Tämä näkemys oli kamppailun tulosta.

c) Tunnustustaistelu

- Taistelu tunnustuspykälästä / kirkkolain uudistus. Nordströmin ehdotuksessa 1840-luvulla puhuttiin vain peruskäsityksestä, ei luterilaisesta tunnustuksesta. Hedberg torjui peruskäsityksen.
- Hedberg piti tätä kysymystä perustavana: Kirkolla tuli olla sen työtä määräävä tunnustus! Kirkon puhdas oppi ja tunnustus kirkon suurin aarre.

- Uusi Schaumanin kirkkolaki hyväksyttiin 1869. Sen esimuoto oli epäselvä, Tässä kirkkolain valmisteluvaiheessa Hedberg kutsui yhteisen vastalauseen antamiseen ja rohkeaan toimintaan viraltapanon uhallakin.

Näin Hedberg kirjoitti: "Jos uusi kirkkolaki ensimmäisellä pykälällään tulee avaamaan portit eksytykselle, on esitettävä vastalause koko ehdotusta vallitsevaa epäluterilaista henkeä vastaan. Onko meidän luovuttava toimittamasta papinvirkkaa tässä maassa. Minä en näe asiaa siinä valossa. Olen sitä mieltä, että niin kuin soturikaan ei saa paeta, vaikka vihollinen ympäriinsä rynnäköiden ahdistaa hänen linnoitustansa, jopa on sen osaksi vallannut, vaan hänen tulee seistä kuolemaan saakka. vartiopaikallaan ampuen vihollista vastaan ja puolustaa sitä niin hyvin kuin taitaa, niin on meidänkin minun mielestäni kuitenkin jäätävä paikoillemme, saarnattava rohkeasti sanaa ja kaikin tavoin todistettava valhetta ja eksytystä vastaan. Niin meidän on tehtävä siihen asti kunnes he panevat meidät viralta tai muuten väkivalloin estävät meidät siitä... mutta niin kauan kuin on mahdollista me tahdomme uhrata kaikki sielumme ja ruumiimme voimat tämän Siionin palvelukseen, johon valalla olemme sitoutuneet."

Uusi kirkkolaki hyväksyttiin 1869. Sen saamaa sanamuotoa FGH ja evankeliset pitivät voittona. Lauri Koskenniemi sanoo: "sanamuoto ilmensi kuitenkin selvästi luterilaisen tunnustuksen velvoittavuuden periaatteen ja torjui näin uskonnollisen liberalismiin". (Koskenniemi 1967 s. 28) Hedberg kirjoitti Kristillisissä sanomissa: "Asia oli äärettömästä painosta, hetki oli kallis, kamppaus ankara. Herra sai voiton" Näin siis ratkaisu evankelisten joukoissa koettiin. Tänä joudumme toteamaan, että se oli kuitenkin "petollinen" sanamuoto. Se ei todellisuudessa sitonut tunnustukseen, vaan askel askeleelta on tie liberalismiin avautunut. 1900-luku on tämän selvästi osoittanut.

- d) Kirkon tunnustuksellisuuden puolesta on taisteltava. Tunnustukseen tuli myös paneutua. Niinpä FGH kirjoitti esipuheen tunnustuskirjoihin 1878. Siinä näkyy hänen vanhaluterilainen teologinen kantansa. Yksimielisyyden ohje on tunnustuskirjojen helmi. Armonvälineiden merkitystä FGH korostaa voimakkaasti. Hedberg oli tunnustuksellinen luterilainen teologi. Anssi Simojoki on oikealla tavalla asettanut Hedbergin teologian ja toiminnan uusluterilaisuuden kansainvälisiin yhteyksiin Hedbergin juhla kirjassa (Simojoki 2011)
- e) Saarnaviran tunnollinen hoitaja / korkeakirkollinen pappi
Kemiössä ehtoollinen joka sunnuntai messukasukka päällä. Tämä oli poikkeuksellista tuohon aikaan. Yleensä ehtoollinen oli muutaman kerran vuodessa ja kasukkaa käytettiin juhlapyhinä. Voisimme sanoa, että FGH oli liturgisen uudistuksen mies jo paljon ennen tätä liikettä. Täältä tulee evankelisen liikkeen "korkeakirkollinen perinne". Tätä asiaa on Teemu Kakkuri tuonut esiin äskettäin ilmestyneessä väitöskirjassaan. Hedbergin paimenkirjeet/lähetyskirjeet ovat nekin kuin piispallisia puheenvuoroja!
Rippi ja ehdoton absoluutio! Näiden tärkeyttä Hedberg muisti korostaa.
- f) Rukoushuoneet turvapaikkoja
Viimeisiä kannanottoja kirkkokysymyksessä on Hedbergin kirje 1878 G. W. Raskille Helsinkiin. Hedbergiä pyydettiin vihkimään rukoushuone. FGH ei päässyt, mutta piti rukoushuoneiden rakentamista tärkeänä, sillä ne ovat "uskovien turvapaikkoja

suuren odotettavissa olevan luopumuksen päivinä, jolloin valtiokirkot julistavat pelkkiä ihmismielipiteitä ja vainoavat Kristukseen uskovia”.

– kysymys toimitiloista on tänäänkin merkillisen ajankohtainen asia.

Profeetallista näkyä kirkon kehityksestä

Summary: myönteinen kirkollisuus ja taisteleva kirkollisuus rinnan

- Sanan ja sakramenttien virkaa on hoidettava hyvin, on huolehdittava kirkon tuntomerkkien toteutumisesta
- On uskallettava nousta puolustamamaan oikeaa oppia ja sen mukaan rohkeasti toimittava
- Tätä peruslinjausta me voimme olla toteuttamassa yhä tänään

3. Mitä Hedbergillä on sanottavaa tämän päivän kirkolle?

a) Ratkaisevaa on sovintosaarna!

- Ystäväni Gerhard Aho teki Yhdysvalloissa väitöskirjan Hedbergistä saarnaajana. Kirja ilmestyi vuonna 1971. Kirjansa loppusanoissa hän väittää, että Suomen kirkon julistukseen on Hedberg vaikuttanut merkittävästi. Keskuksessa on saarnoissa ristin teologia, KIRKAS SOVINTOSAARNA, JULISTUS Kristuksen täytetystä työstä.
- Oliko Aho oikeassa? Ehkä tilanne oli näin valoisa vielä 1900-luvun puolivälin jälkeen. Mutta sitten kehitys on vienyt toisaalle. Takana on 1960-luvun yhteiskunnallinen radikalismi, niin myös lähimmäiskeskeisen sielunhoidon painotukset ja rakkauden kaiken kirjavat muodot.
- Väitänkin, että kirkkomme suurin sairaus tänään on sovintosaarnan puute. Kristusta ja ristin työtä julistetaan yhä vähemmän keskelläämme. Painopiste on siirtynyt ihmiseen ja ihmisen tekoihin (käytännössä lain saarnaan, vaikka rakkaudesta kauniisti puhutaan).
- Siksi Hedbergin tärkein haaste kirkollemme tänään on tässä: Palatkaamme perustavaan, keskeiseen, Kristuksen täytetyn työn evankeliumiin.

b) Sanan päälle saa krossata!

- Hedbergin löydössä oli keskeistä se, että pelastus saadaan perustaa kokonaan Jumalan varmaan sanaan. ”Sanan päälle saa siis krossata!”
- Jumalan sana on luotettavaa, iäti kestävä. Taivas ja maa katoavat, mutta Jumalan sana pysyy. Hedbergillä oli vanhaluterilainen raamattukäsitys. Nyt elämme kirkossa, jossa suuri osa sanapalvelijoista on koulutuksensa kautta omaksunut sellaisen historiallis-kriittisen raamattukäsityksen, jossa ei enää luoteta Jumalan sanan voimaan. Raamattukysymys ratkaisee. Takaisin Raamattuun: kirjoitettuun sanaan! Ei sanan taakse, ei sanaa kuorimaan!
- On muistettava, että klassinen raamattunäkemyksesi luo myös pelastusvarmuudelle perustuksen. ”Ah sanan kautta rauhaton voi rauhan löytää vainen”

c) Sakramenttien realismi

Kastekysymyksessä näyttäisi tapahtuneen myönteistä kehitystä. Voi viitata esim. Matti Väisäsen kastekirjoihin, joissa kohtaamme samoja painotuksia kuin Hedbergin Pyhän kasteen puolustuksessa. On varmaan niin, että meillä myös opetetaan kastea evankelioimistyön lähtökohtana kirkkaammin kuin muutama vuosikymmen sitten. Mutta pietismin perintönä meillä ei edelleenkään riittävästi opeteta kasteesta ja kasteen lahjoista.

Kirkkomme myönteisin kehitys on tapahtunut ehtoolliskäytännössä. Nyt katetaan ehtoollispöytä joka sunnuntai. Näin on tultu Hedbergin käytäntöön. Olisi kuitenkin

tarpeen, että enemmän opetettaisiin ehtoollisesta, siitä ruumiillis-hengellisestä yhteydestä, joka alttarin sakramentissa toteutuu Vapahtajan kanssa. Varmaan olisi Hedbergillä sanansa sanottavana rippikäytännössäkkin. Rippisaarnoja tulisi pitää. Ehdoton synninpäästö tulisi kaikua joka kerta.

- d) Kirkon tuntomerkkien säilymistä tarkattava
Hedbergille oli siis kirkon tunnustuksellisen luonteen säilyminen perustava asia. Kirkosta hän puhui mielellään Kristuksen ruumiina ja Vapahtajamme morsiamena. Augsburgin tunnustuksen mukaisesti hän tarkkasi kirkon tuntomerkkejä ja niiden toteutumista. Kaikuuko kirkossa evankeliumin ääni, hoidetaanko sakramentit Kristuksen asetuksen mukaisesti.

Tässä on meilläkin perustava kysymys. Kirkon oikeiden tuntomerkkien toteutumista tulee seurata, sen puolesta on nähtävä vaivaa ja niiden mukaan on itse ojentauduttava. On siis etsittävä sellaisia jumalanpalvelusyhteisöjä, joissa nämä merkit toteutuvat.

- e) Kirkossa niin kauan kuin voi pitää kiinni tuntomerkeistä
Hedberg pohti kirkkoon kuulumista Ruotsin tilanteen yhteydessä. Suomessa hän otti asiaan kantaa tunnustuspykälästä taisteltaessa. Hänen vastauksensa siis oli, että niin kauan kirkossa jatketaan taistelua, kun tuntomerkit vielä saavat toteutua. Hedberg piti mahdollisena, että voi tulla aika, jolloin toiminta kokonaan estetään ja kristityt työnnetään kirkosta ulos. Tänäpä on kysyttävä, onko tilaa, annetaanko tilaa Jumalan kansan kokoontua kirkon oikeiden tuntomerkkien äärelle.

- f) Turvapaikkoja rakennettava ja niissä toimittava
Erikoinen on siis Hedbergin kannanotto rukoushuoneiden rakentamiseen. Niitä siis tuli rakentaa turvapaikoiksi. Tässä on meille selvä käytännön ohje nykytilanteeseen. Tarvitsemme rukoushuoneita, kappeleita ja muita kokoustiloja, joissa Jumalan evankeliumia voidaan saarnata ja sakramentit oikein toimittaa.

Kirkkomme paikallisseurakunnissa ovien sulkeutuessa, on ripeästi etsittävä ja rakennettava uusia toimitiloja. On siis tullut monessa paikassa itsenäisten toimitilojen rakentamisen aika.

- g) Ilon ja kiitoksen sävel!
Lopuksi Hedbergillä on tärkeää sanottavaa meille kaikille siitä, missä hengessä toimitaan. Keskeistä ei missään tilanteessa saa olla arvostelu, kritiikki, tilanteen kauhustelu, vikojen etsiminen.

Ei! Keskeistä on ilon ja kiitoksen sävelet! Saamme elää evankeliumista, ilosanomasta. Saamme elää syntien anteeksiantamuksen ihanasta lahjasta. Ristinkin alla tehdään taivasmatkaa. Olemme voittosaatossa! Siksi sanomme Hedbergin kanssa: Kiitos, kiitos Karitsalle, hän on käynyt kuolemaan, haavoissansa maailmalle sovitusta saarnataan. Jeesus kun on puolellamme ken nyt meitä syyttää voi, kiitos kallis karitsamme kiitos uuden aamun koi!